

# مسئله‌های درآمدزا

## هنر تربیت اقتصادی مسئله‌محور

### اشاره

تفکر حل مسئله از جمله کلیدی‌ترین مهارت‌ها در زندگی است که در فرایند یاددهی‌یادگیری نیز جایگاه پراهمیتی دارد. برای تقویت این مهارت در دانش‌آموزان، لازم است سهم مهمی از آموزش و طراحی آموزشی به آن اختصاص داده شود. برای درک بیشتر ضرورت پرداختن به مهارت حل مسئله خوب است این تفکر از نگاه ساحت تربیت اقتصادی در سند تحول بنیادین نیز دیده شود. این نوشته به این موضوع اختصاص دارد.

**کلیدواژه‌ها:** طراحی آموزشی، حل مسئله، ساحت تربیت اقتصادی، سند تحول بنیادین

### زندگی و حل مسئله

زندگی سرشار از مسئله‌های گوناگون است. اگر درست ببینیم، هر لحظه در حال حل مسئله هستیم و اگر شیوه مناسب را بشناسیم و در عین حال مهارت لازم را به دست آورده باشیم، می‌توانیم مسئله‌ها را به شایستگی زندگی کنیم. در جریان آموزش و پرورش، یکی از ساحت‌ها که توجه بسیاری از مخاطبان را جلب می‌کند، ساحت تربیت اقتصادی است. بسیاری از معلمان و آحاد جامعه معتقدند دانش‌آموزان باید بتوانند در این زمینه مهارت لازم را از مدرسه دریافت کنند و بیاورند چگونه معیشت خود را تأمین کنند

### برگی از سند تحول

حدود و قلمرو ساحت تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای:  
 ● ناظر به یکی از ابعاد مهم زندگی آدمی، یعنی بُعد اقتصادی و معیشتی انسان‌ها؛

- ناظر به رشد توانایی‌های متریبان در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه‌ای؛
- ناظر به اموری نظیر درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه‌ای، التزام به اخلاق حرفه‌ای، توان کارآفرینی، پرهیز از بطالت و بیکاری.

### تجربه کلاسی

تجربه تدریس در کلاس‌های آموزشی دخترانه را در همه دوره‌های تحصیلی داشتیم، اما تدریس پسران را فقط در دوره ابتدایی تجربه کرده بودم. امسال به پیشنهاد مدیر و یکی از دوستانم، به روستایی نزدیک تهران، اما خارج از شهر، رفتم؛ روستایی بسیار برخوردار و در عین حال دارای دانش‌آموزان سرزنده و شاداب. در این روستا تنها یک مدرسه تا دوره متوسطه اول وجود دارد برای دانش‌آموزان متوسطه دوم، به تفکیک دختران و پسران، در دو نوبت صبح و عصر مدرسه برقرار است.

از اینکه بعد از سال‌ها در یک مدرسه تلفیقی بودم و مثل سال‌های اول کارم دانش‌آموزان پسر را هم می‌دیدم، حسابی شگفت‌زده بودم. ساعت اول درس اجتماعی داشتیم. در کلاسی که بچه‌های چهارم و پنجم در کنار هم حضور داشتند، خودم را آماده کردم تا از طریق مباحثه تدریس داشته باشم و بچه‌ها با هم آموزشی موضوع را یاد بگیرند. روش بسیار موفق بود، اما نکته مهمی که توجه مرا جلب کرد، این بود که نه تنها دانش‌آموزان پسر، بلکه دانش‌آموزان دختر هم درباره اینکه نقش مهم آن‌ها در آینده تأمین معاش است و باید کاری کنند تا بتوانند از راه درستی عهده‌دار زندگی اقتصادی خود و خانواده باشند، دغدغه داشتند. فکرش را هم نمی‌کردم تا این اندازه سواد اقتصادی بچه‌ها

امروزه، علاوه بر پس‌انداز، مقوله سرمایه‌گذاری مطرح است. در تربیت اقتصادی، آشنا کردن کودک و نوجوان با سرمایه‌گذاری بسیار اهمیت دارد

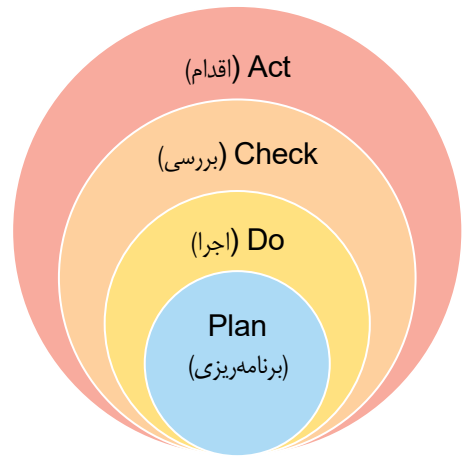
بالا باشد که نه تنها بگویند پول مهم یا خوب است، بلکه امرار معاش حلال هم برایشان مهم است.

### مدل‌های گوناگون حل مسئله

از جمله راهکارهای تقویت و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای، تفکر حل مسئله است. در این شیوه مدل‌های گوناگونی مطرح شده‌اند که هر کدام به نوعی تلاش می‌کنند فرد بتواند با دریافت اطلاعات ضروری و تحلیل درست، به انتخاب و اجرای راه‌حل دست بزند. از جمله این مدل‌ها پی‌دی‌سی‌ای (PDCA) است که در ادامه آن را معرفی می‌کنیم.

### مدل پی‌دی‌سی‌ای

این مدل را «ادواردز دمینگ» معرفی کرده و شامل چرخه‌ای است که در حال حاضر پایه و اساس بیشتر آیزوها و استانداردهای دنیا را تشکیل می‌دهد.



نگاهی بر اسناد بالادستی مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش می‌تواند مبنای خوبی برای ایده‌هایی شود که در طراحی آموزشی از آن‌ها به‌عنوان روش تدریس، فن تدریس و رویکردهای آموزشی یاد می‌شود

**۴) اقدام:** با تکیه بر بررسی‌هایی که انجام داده‌ای، برای اقدامات بعدی اصلاحات و فعالیت‌های پیشگیرانه داشته باش. این تصمیم‌گیری در تکامل و تقویت مهارت حل مسئله بسیار مؤثر است و چراغ راهی برای چیدمان مراحل حل مسائل بعدی است.

### تجربه کلاسی

زمانی که با اقدام‌پژوهی آشنا شدم و چند فعالیت در همین زمینه انجام دادم، دریافتم این نوع نگاه در زندگی بسیار تأثیرگذار است. ما در موقعیت‌های گوناگون ناچار به حل مسئله مبتنی بر تفکر اقدام‌پژوهانه هستیم. ابتدا فکر کنیم، سپس عمل کنیم و در نهایت و در طی مراحل، بازبینی و بررسی داشته باشیم.

چنین دریافتی موجب شد زمینه به‌کارگیری اقدام‌پژوهی را برای دانش‌آموزانم نیز فراهم کنم. در جلساتی که بچه‌ها درباره نحوه موفقیت یا مطالعه درست سؤال‌هایی می‌پرسیدند، تلاش می‌کردم خودشان را بررسی کنند، شرایط را تحلیل کنند و با توجه به اطلاعاتی که در اختیارشان قرار می‌دهم، شیوه‌ای را انتخاب و به آن عمل کنند.

این اقدام در توانمندسازی دانش‌آموزان بسیار تأثیر دارد. آن‌ها به مرور متوجه می‌شوند چگونه سهم خود را از مسائل اطراف خود پیدا کنند و برای حل آن‌ها تلاشی مؤثر داشته باشند. برداشت من این است که این نگاه ارتباط مستقیمی با تفکر مبتنی بر حل مسئله دارد و مراحل آن مؤید این مطلب است.

### ریشه تربیت اقتصادی در حل مسئله

شاید شما هم در دوره کودکی معامله با کلک پولتان را تجربه کرده باشید؛ تجربه‌ای که غالباً برای شما مزه تلخی داشته است، چون باید لذت حال را برای چشیدن مزه‌ای بهتر در آینده ترک می‌کردید. در این فعالیت مهارت اقتصادی نشانه‌گیری می‌شده است که زمینه‌ساز برخی تصمیمات مهم مالی در آینده بوده است.

امروزه، علاوه بر پس‌انداز، مقوله سرمایه‌گذاری مطرح است. در تربیت اقتصادی، آشنا کردن کودک و نوجوان با سرمایه‌گذاری بسیار اهمیت دارد. این نکته از جمله مواردی است که می‌تواند در طراحی آموزشی نیز مورد توجه قرار گیرد. دانش‌آموزان با بررسی شرایط می‌توانند مناسب‌ترین تصمیم را برای اقدام بگیرند، اقدام کنند و در نهایت از نتیجه آن بهره‌مند شوند. به تجربه‌ای در این باره توجه کنید که به تقویت مبتنی بر حل مسئله و نیز تربیت اقتصادی منجر می‌شود.

### قواعد حل مسئله مبتنی بر مدل پی‌دی‌سی‌ای

**۱) برنامه‌ریزی:** برای انجام هر کاری ابتدا برنامه‌ریزی کن. قرار است چه کاری را انجام دهی؟ برای برنامه‌ریزی نیاز است بدانی مسئله اصلی چیست و یقین حاصل کنی مسئله را درک کرده‌ای.

**۲) اجرا:** حال برنامه را اجرا کن. پایبندی به اجرای برنامه در این موضوع بسیار اهمیت دارد. لازم است جزئیات برنامه مطابق با شرایط پیش آمده مورد توجه قرار گیرند.

**۳) بررسی:** آنچه را اجرا کرده‌ای بررسی کن. بررسی کردن همراه و هم‌زمان با مرحله اقدام انجام می‌شود. بررسی و تحلیل در هر گام، در صورت نیاز، کمک می‌کند اصلاحات انجام شوند.



## تجربه کلاسی

برای جلب توجه دانش‌آموزان و نیز ایجاد انگیزه بیشتر، برنامه «دارایی‌های من» را در کلاس اجرا کردم. در این برنامه دانش‌آموزان می‌توانند در هر جلسه تعدادی از سؤالات را در کلاس پاسخ دهند و به میزان مشارکت خود امتیاز بگیرند. مواردی هم که بلد نیستند، به‌عنوان بدهی در حسابشان منظور می‌شود. آن‌ها تا جلسه آینده فرصت دارند با شرکت در فعالیت‌هایی احتمالی که در کلاس اعلام می‌شود، از حساب بدهی خود کم کنند یا به حساب دارایی خود بیفزایند. یک فعالیت مهم هم کمک به دوستانشان است. اگر در قالب پیام صوتی یا تصویری بتوانند مواردی را که دیگر دانش‌آموزان ایراد دارند برایشان شرح دهند و دانش‌آموزان به شرح آن‌ها امتیاز بالایی بدهند، دوبرابر امتیاز به دارایی آن‌ها افزوده می‌شود. این پیام‌ها در روزهای میان دو جلسه آموزشی تبادل می‌شوند. دانش‌آموزان آن‌ها را ابتدا برای من می‌فرستند و من پس از بررسی اولیه، آن‌ها را برای دیگران می‌فرستم.

این کار زمانی از من می‌گیرد که ناچارم خارج از ساعت درسی به آن بپردازم، اما در جنب‌وجوش و فعالیت دانش‌آموزان تأثیر زیادی دارد. در نهایت، هر یک می‌تواند با توجه به دارایی خود در پایان ماه، پایان نیم‌سال یا پایان سال تحصیلی، موردی را از میان فهرست فروشگاه انتخاب و خریداری کند. در این فهرست، امور مورد علاقه دانش‌آموزان گذاشته شده‌اند که هر کدام قیمت مشخصی دارند. از نمره اضافه در امتحان گرفته تا لذت یک برنامه

در مدرسه‌مانی با حضور معلم و افراد انتخابی او. هر قدر دارایی بیشتر باشد، انتخاب‌های گران‌تری برای دانش‌آموز ممکن می‌شود.

## جمع‌بندی

نگاهی بر اسناد بالادستی مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش می‌تواند مبنای خوبی برای ایده‌هایی شود که در طراحی آموزشی از آن‌ها به‌عنوان روش تدریس، فن تدریس و رویکردهای آموزشی یاد می‌شود. در این باره میان ساحت تربیت اقتصادی و حرفه‌ای با مهارت حل مسئله و تفکر مبتنی بر آن ارتباط مستقیمی وجود دارد. معلمان با تکیه بر این تفکر و هدایت فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر الگوی پی‌دی‌سی‌ای در حل مسئله، نه‌تنها مهارتی ارزشمند را در دانش‌آموزان تقویت می‌کنند، بلکه زمینه رشد مهارت اقتصادی را نیز فراهم می‌کنند.

## پی‌نوشت‌ها

1. Plan
2. Do
3. Check
4. Act

## منابع

۱. تریسی، برایان (۱۳۹۴). خلاقیت و حل مسئله. ترجمه رامک فدائیان. فرا، تهران.
۲. زنجیر، حسین و پورمند، سمیه (۱۳۹۸). لذت حل مسئله. نوشته حسین و سمیه پورمند. ملارد، کرج.
۳. ایکاف، راسل (۱۳۹۷). هنر حل مسئله با حکایت‌های ایکاف. ترجمه تقی ناصر شریعتی. رسا، تهران.

مهارت حل مسئله با تربیت اقتصادی دانش‌آموزان ارتباط مستقیم دارد

در هر مسئله، گام اول برنامه‌ریزی است و بررسی و تحلیل در تمام مراحل همراه فرد هستند

گاهی نظام تشویقی

کلاس درس می‌تواند بر

تقویت مهارت اقتصادی

دانش‌آموزان مبتنی باشد

